

МІСТОБУДІВНІ ПРИЙОМИ РОЗКРИТТЯ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПАМ'ЯТОК АРХЕОЛОГІЇ УКРАЇНИ

Д. М. ВІТЧЕНКО,

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова (м. Харків, Україна)*

E-mail: denis_vitchenko@ukr.net

Необхідність збереження та популяризації пам'яток археології задекларовано у міжнародних пам'яткоохоронних актах і вкрай актуальна в Україні. Досвід розвитку нових контекстів використання археологічної спадщини в останні десятиліття пов'язаний з рекреаційною діяльністю. Під впливом розвитку нових видів культурного дозвілля пам'ятки археології перетворюються з музейних експонатів та об'єктів наукових досліджень на своєрідні декорації різноманітних історико-театралізованих фестивалів, масових дійств.

В наш час збереження пам'яток археології визнається можливим лише в рамках активно функціонуючих суспільних структур у формі археологічних скансенів. У цьому випадку традиційна музеєфікація пам'яток археології, не завжди доречна і можлива, але археологічна спадщина може бути додатково популяризована засобами містобудування. Для запобігання непрофесійної діяльності у цій сфері, яка загрожує викривленням наукових даних, підвищенням антропогенного навантаження на пам'ятку і руйнуванням її автентичних решток, виникає необхідність ввести у науковий обіг фахівців сучасні прийоми рекреаційного використання археологічної спадщини з метою їх подальшої апробації.

Питаннями музеєфікації археологічної спадщини на Україні в різні часи займалися О. М. Бадер, І. Г. Шовкопляс, М. І. Гладких, А. М. Милецький, Н. І. Греков, М. А. Аракелян, Т. П. Заклунна, В. І. Ключко, Н. О. Гаврилюк, Ю. М. Рассамакін, С. М. Разумов, М. А. Остапенко. Принципи формування археологічних скансенів розглядалися у публікаціях О. М. Титової, Д. В. Кепіна, О. В. Трачука.

Музеєфікація нерухомих пам'яток археології становить технологічний процес, що складається з досліджень, консервації, благоустрою території та створення умов експозиції. При цьому ні які відтворення археологічних пам'яток не можуть замінити артефакту, матеріальну структуру пам'ятки відновити неможливо. Однак можна експонувати рештки матеріальної структури пам'ятки.

На заміну прямому відтворенню можна означити пам'ятку, місце, яке вона займала в просторі та культурі, за допомогою певного знаку (знакової системи), що має більшу чи меншу міру умовності. Але цей

знак ніколи не може і не повинен претендувати на те, щоб реально замінити втрачений автентичний об'єкт.

Залежно від характеру об'єктів і конкретних умов може бути застосований містобудівний прийом символічного ознакування. Виявлення елементами впорядкування втрачених ліній давніх фортифікацій, підмурків, втрачених споруд, стародавнього розпланування (бруківка, кольорова відсипка, укриття дерном).

Опрацювання методик символічного ознакування разом з традиційними методами (показу решток проста неба та в павільйонах), дозволяє відійти як від науково-реставраційної строгості у показі так і від стилізаторських крайнощів і дає вагомий результат у підвищенні рекреаційного потенціалу нерухомих пам'яток археології.

Дослідженням зафіксована тенденція формування в Україні ландшафтно-археологічних парків (скверів), що за специфікою, змістом своєї діяльності та використанням території – відносяться до поліфункціональних спеціалізованих парків. Просліджується тенденція формування ландшафтно-археологічних парків: на територіях археологічних заповідників та музеїв, в зонах охорони пам'яток археології, на вільних рекреаційних територіях населених пунктів, близьких до місць відкриття та дослідження пам'яток археології, на територіях культурно-освітніх закладів пов'язаних з археологічними дослідженнями.

У основу просторово-композиційних рішень, зонувань території, декоративних мотивів у елементах благоустрою і озеленення території таких парків покладена рефлексія на артефакти та орнаментику певної археологічної культури, що ставить за мету розкриття її естетичного потенціалу для широкого загалу. Характерною рисою формування подібних парків є виділення композиційної домінанти – символу археологічної культури.

Проведений аналіз схем генпланів об'єктів дослідження дозволив виявити функціональні зони: масових заходів, пізнавально-розважальну, неактивного відпочинку, адміністративно-господарчу.

Розкриття рекреаційного потенціалу спадку пам'яток археології засобами містобудування та ландшафтною архітектури сприяє поширенню поінформованості місцевого населення, що до місцевого археологічного спадщини, її цінності, як науково-історичної так і естетичної, і як наслідок, шанобливого до нього ставлення. За умови розробки методологічних принципів формування таких об'єктів ці прийоми можуть бути застосовані для містобудівних рішень спрямованих на розвиток туристично-рекреаційного потенціалу населених пунктів з наявними пам'ятками археології.